

Milli kimliyin sütunu və dövlət siyasətinin prioritet istiqaməti

Hər bir xalqın mədəni, tarixi və intellektual inkişafının əsasını təşkil edən dil eyni zamanda milli kimliyin qorunması və nəslədən-nəslə ötürülməsi baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Dil təkcə ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də xalqın yaddaşını, ədəbi irsini, incəsənətini və dünyagörüşünü formalaşdıran mühüm ideoloji vasitədir.

Bu baxımdan dilini itirmiş xalq sadəcə mədəni yox, siyasi müstəvidə də mövcudluğunu itirmiş hesab olunur. Məhz buna görə hər bir dövlətin prioritet vəzifələrindən biri ana dilinin qorunması, inkişafı və beynəlxalq səviyyədə təbliğidir.

Azərbaycan xalqının müasir tarixində ana dilinin qorunması və inkişaf etdirilməsi məsələsi çoxsaylı siyasi çətinliklər və ideoloji təzyiqlərlə müşayiət olunsada, bu istiqamətdə aparılan mübarizə milli şüurun oyanışı ilə paralel şəkildə irəliləmişdir. Bu prosesdə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rolu həlledici olmuşdur.

1970-ci illərin ortalarından etibarən SSRİ-nin ictimai-siyasi sisteminə "vahid sovet xalqı" modelinin tətbiqi milli dillərin arxa plana keçirilməsini sürətləndirdi. SSRİ Konstitusiyasının qəbulundan sonra mərkəzi hakimiyyətin siyasəti milli respublikalarda yerli dillərin sıxışdırılmasına, rus dilinin isə hegemon status qazanmasına xidmət edirdi. Həmin dövrdə ana dili məsələsini açıq şəkildə gündəmə gətirmək siyasi cəsarət tələb edirdi. 1930-cu illərdə belə təşəbbüslər çox zaman repressiyalarla nəticələnmiş, ziyalılar və milli kimlik tərəfdarları sürgün və təqibə məruz qalmışlar. Hətta respublikaların rəhbərləri belə bu məsələni rəsmi səviyyədə müzakirəyə çıxarmaqda aciz idilər.

Belə mürəkkəb bir siyasi zamanda Ulu Öndər Heydər Əliyevin ana dili ilə bağlı qətiyyətli mövqeyi və ardıcıl siyasəti milli mənafeənin qorunmasında dönüş nöqtəsi oldu. O, sovet ideoloji sisteminin sərt çərçivələrinə baxmayaraq, ana dilini yalnız mədəni dəyər kimi deyil, siyasi atribut kimi də müdafiə edirdi. Dövlət dili statusunun verilməsi uğrunda apardığı mübarizə, ictimaiyyətin, ziyalıların və gənc nəslin milli dil ətrafında səfərbər edilməsinə yönəlmiş strateji addımlar Azərbaycanın gələcək müstəqillik dövründə dil siyasətinin əsaslarını qoydu.

Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1978-ci il aprelin 2-də qəbul edilmiş Azərbaycan SSR Konstitusiyasına respublikamızda Azərbaycan dilinin dövlət dili olması ilə bağlı müddəanın daxil edilməsi o dövr üçün tarixi və siyasi cəsarətli addım idi. Bu, sovet məkanında nadir hallardan biri olaraq milli dilin hüquqi status alması demək idi. Ulu Öndər Konstitusiya müzakirələri zamanı milli dil məsələsinin yalnız mədəni deyil, həm də hüquqi və siyasi məsələ olduğunu açıq şəkildə bəyan etdi. Beləliklə, Azərbaycan dili ilk dəfə rəsmi olaraq dövlət dili statusu aldı.

Müstəqillik əldə edildikdən sonra ana dilinin inkişafı və hüquqi statusunun möhkəmləndirilməsi istiqamətində yeni bir mərhələ başladı. 1995-ci ildə qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə ana dilimizin adı "Azərbaycan dili" olaraq təsdiqləndi. Konstitusiyanın 21-ci maddəsində bu ifadənin yer alması milli iradənin və ümumxalq dəstəyinin təzahürü idi. Heydər Əliyevin bu təşəbbüsü Azərbaycanın milli ideoloji xəttində bir məsələsinin prioritet olduğunu bir daha təsdiqlədi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin 2001-ci il 18 iyun tarixli "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" Fərmanı isə müasir dövrün tələbləri-

həyata keçirir. Bu siyasət sadəcə dilin texniki istifadəsini deyil, onun qloballaşma dövrünün çağırışlarına uyğun inkişafını hədəfləyir.

2004-cü il yanvarın 12-də imzalanan "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" sərəncam müasir yazı sisteminə tam keçidi təmin etməklə milli dilin texnoloji və ideoloji modernizasiyasını reallaşdırdı. 2004-cü və 2007-ci illərdə "Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının nəşri" və "Dünya ədəbiyyatının Azərbaycan dilində nəşri" haqqında sərəncamlar da ana dilində elmi və mədəni irsin yayımını strateji vəzifəyə çevirdi. 2013-cü il 9 aprel tarixli "Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə dair Dövlət Proqramı" isə dilin texnoloji və akademik müstəvilərdə adaptasiyasını təmin etməyə yönəlməsinə şərait yaratdı. Bunlardan əlavə, 2018-ci il 17 iyun tarixli "Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı" sərəncam rəqəmsal transformasiya prosesində ana dilinin mövqeyini möhkəmləndirdi. 2018-ci il 1 noyabr tarixli "Dövlət dilindən istifadənin təkmilləşdirilməsi və dilin saflığının qorunması" haqqında fərman isə dilin semantik və üslubi bütövlüyünü qorudu. Bu fərmanla həmçinin Monitoring Mərkəzi yaradıldı, icra nəzarəti institusional səviyyədə təşkil edildi.

Dil siyasəti sahəsində həyata keçirilən bu kompleks tədbirlər bir daha təsdiqləyir ki, Azərbaycan dilinin qorunması - Azərbaycan dövlətinin qorunmasıdır. Prezident İlham Əliyevin də vurğuladığı kimi: *"Azərbaycan dili o qədər zəngindir ki, heç bir xarici kəlməyə ehtiyac yoxdur. Bir daha demək istəyirəm ki, biz əsrlər boyu dilimizi qorumuşuq. Bu gün də qorormalıyıq. Biz Azərbaycan dilinin saflığını təmin etməliyik"*.

Azərbaycan dili bu gün yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, eyni zamanda milli ideologiyanın, ictimai həmrəyliyin, dövlətin rəsmi simasının daşıyıcısıdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin dil siyasətindəki uzaqgörənliyi və Prezident İlham Əliyevin həmin xətti müasir dövrün çağırışlarına uyğun inkişaf etdirməsi dövlətimizin dilə yalnız mədəni sərvət kimi deyil, strateji prioritet kimi də yanaşdığını sübut edir.

Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Günü sadəcə bir təqvim günü deyil, milli kimliyimizin, mədəni dəyərlərimizin və dövlət müstəqilliyimizin ideoloji dayaqlarından biri olan ana dilinə ehtiramın rəsmi təcəssümüdür. Bu gün həm də keçmişin mirası ilə gələcəyin məsuliyyətini bölüşdürən milli yaddaş platformasıdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində hüquqi və siyasi status qazanan Azərbaycan dili Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müasir texnoloji və global çağırışlara cavab verəcək səviyyəyə yüksəlmiş, tətbiq dairəsi genişlənməmişdir.

Qloballaşmanın dil və kimlik üzərindəki təzyiqlərinin artdığı bir zamanda Azərbaycan dövləti ana dilini qorumağı və təşviq etməyi milli təhlükəsizlik və dövlətçilik strategiyasının mühüm tərkib hissəsi kimi müəyyənləşdirmişdir. Avqustun 1-də keçirilən tədbirlər və bu günün ideoloji məzmunu bizə xatırladır ki, dilini qoruyan millət gələcəyini qoruyur.

Ziyafət ƏSGƏROV,
Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədr müavini